

Panevėžys myli Aleksandrą Špilevoją ir su juo sieja didelius lūkesčius. Tai liudijo pilnutėlė salė žiūrovų, susirinkusių į Panevėžio apskrities Gabrielės Petkevičaitės-Bitės viešojoje bibliotekoje vykusį susitikimą su Juozo Miltinio dramos teatro meno vadovu, režisieriumi, aktoriumi, dėstytoju, studentu, melomanu. Tai liudijo aplođismentai renginio pabaigoje.

Pašaukimai

A.Špilevojus sako, kad net ir turėdamas tiek skirtingų veiklų (renginio vedėjos Elvyros Pažemeckaitės žodžiais, „pašaukimų“) negalėtų išskirti svarbiausios: „Iš tiesų viskas daug paprasčiau. Manau, kad tiesiog vienokia ar kitokia forma pasakojų istoriją. Bandau įvairiais būdais užmegzti dialogą, ryšį su panašiai mąstančiais žmonėmis. Teatras – ta forma, kuria veikiu. Jis yra įvairus“.

Šiuo metu A. Špilevojus – Lietuvos muzikos ir teatro akademijos (LMTA) režisūros doktorantas. Jo nuomone, studijos jam būtinos.

„Pirma, tai disciplinuoja menininką. Priverčia laikytis tvarkos, planuoti laiką ir t. t. Kita vertus, prisimenu savo pradžią. Pradėjau kaip aktorius. Kai ėmiausi režisūros, nesirėmiau jokia mokykla, žiniomis – viską dariau intuityviai. Galėjau kliautis mane suprantančiais bičiuliais, bendraminčiais, kuriems nereikėjo aiškinti ko noriu. Problemos prasidėjo susidūrus su profesionaliais aktoriais. Va jiems paaiškinti, susikalbėti buvo sudėtinga. Tad studijos – būdas pažinti, atrasti, tolesnis kelias, išeiti mokyklą, kad nebereikėtų iš naujo išradinėti dviračio“, – teigia A. Špilevojus.

Teatras gali būti kuriamas atsispiriant nuo skirtingų dalykų. Pavyzdžiui, architektūros, kaip tai daro italų režisierius Romeo Castellucci. A. Špilevojaus pradžios taškas – muzika. Būtent tai buvo sudėtinga paaiškinti profesionaliems aktoriams. Dabar didžioji aistra yra istorijų pasakojimas (*storytelling*), grąžinantis į laikus, kai žmonės dar tik pradėjo kurti ir fantazuoti. Spektakliai, kuriuose aktorius tampa visateisiu kūrėju.

Meilė miesteliams ir daugtaškis

Vienas A. Špilevojaus mėgstamų dalykų – motociklas. Jis pasitarnavo spektakliui apie XVI a. Lietuvos didįjį kunigaikštį ir Lenkijos karalių Steponą Batorą „Stepai, gazo!“. Tai dviejų aktorių *storytellingo* spektaklis, smagiai ir ironiškai pasakojantis įdomius, tačiau mažai žinomus šio valdovo gyvenimo įvykius.

„Lietuvoje daug spektaklių, kurių negalima parodyti atokesniuose kampeliuose. Jaučiu

didelę meilę miesteliams, todėl sukūriau tokį, kuriam nereikia technikos. Pakanka mobiliojo telefono ir motociklų prožektorių. Pastarąjį kartą jį vaidinome Užpalių naktigonės šventėje. Tai pigiai kainuojantis spektaklis – du nebrangūs aktoriai ir motociklai. Todėl mus gali pasikviesti bet kuris nedidelis miestelis ar kaimas“, – juokauja A. Špilevojus.

Kodėl Steponas Batoras? Nes nesinorėjo istorijos apie puikiai visiems žinomą karalių, kunigaikštį. Steponas Batoras – vienas per mažai atskleistų, tačiau Lenkijai ir Lietuvai reikšmingų žmonių, labai spalvinga asmenybė, įdomus jo valdymo laikotarpis, o gyvenimas – tobulas scenarijus Holivudo filmui.

„Visgi aš nesu dokumentalistas. Pasirinkta istorijų pasakojimo forma leidžia interpretuoti, fantazuoti. Svarbu ne faktai, datos, o daugtaškis, liekantis papasakojus istoriją. Svarbu jos poveikis. Tai, kas priverčia mąstyti, vertinti, ieškoti“, – teigia režisierius.

Menininkas nieko neprivalo

Baigę vaidinti „Stepai, gazo!“ abu aktoriai nepalieka miestelio bendruomenės. Po legendos apie Steponą Batorą pasiūlo žiūrovams papasakoti vietos istorijų ar legendų. Taip iš vieno vaiko išgirdo senelių vedybų pasakojimą – vedęs močiutę tada, kai „ši pamatė jį karučiu vežant didžiausią grybą“.

Aleksandro nuomone, išgirstoms istorijoms nebūtina tapti nauju spektakliu: „Menininkas nieko neprivalo. Pasirinkęs *storytellingą* esu ne aktoriaus personažas, o aš pats, Aleksandras. Tai didelė atsakomybė. Todėl turiu teisę rinktis“.

„Anti“

Panevėžio teatre „Menas“ vaidinama „Anti“ – vienas A. Špilevojaus režisuotų spektaklių. Istorijų pasakojimo formos antikinės Sofoklio tragedijos „Antigonė“ interpretacija.

„Buvo labai smagu. *Storytellingo* darbai gimsta kitaip. Be pjesės. Gali paimti mitą arba Sofoklį, tačiau tai tėra įkvėpimo šaltinis. Aktorius pasakoja išsakydamas savo poziciją. Todėl tokie spektakliai – itin komandiniai. Netgi nerašomas tekstas. Tai senosios žodinės – ne rašytinės – tradicijos tąsa. Ne veltui pasaulyje didžiausi virtuozai pasakotojai – tautos, kurios neturi rašto. O spektaklyje „Anti“, manyčiau, buvau daugiau konsultantas. Kūrėjai – 4 aktoriai“, – sako A. Špilevojus.

Mokytojai ir autoritetai

Vakaro bibliotekoje svečio autoritetas – vienas naujojo rusų teatro kūrėjų, pasaulyje

labiausiai statomų pjesių autorių Ivanas Vyrypajevas. J. Miltinio dramos teatro repertuare – jo „Irano konferencija“, pelniusi ne vieną teatro pasaulio apdovanojimą.

Aleksandras prisimena: iš pradžių patiko I. Vyrypajevo tekstai. Paskui kaip aktorius „laisvu nuo tikrųjų repeticijų metu“ repetavo jo pjesę „Deguonis“ kažkokioje priplėkusioje Rusų dramos teatro erdvėje: „Staiga atsidaro durys ir įeina pats I. Vyrypajevas. Sako: „Regis, skaitote mano pjesę. Man tai rodo speciali programėlė“. Taip ir susipažinome. Pakvietė arbatos pas savo draugus. Jo pasiteiravau, kur stoti. Ivano patarimas buvo „niekur“. Esą geriau pabūti meistro režisieriaus asistentu. O jei nepriims? Tikras meistras priimsiąs, kadangi jam teatras svarbu. „Tada aš noriu pas jus“.

Taip prasidėjo bendravimas, bendradarbiavimas, mokslai ir draugystė. Dabar I. Vyrypajevas oficialiai įdarbintas LMTA, gauna 42 Eur per mėnesį, Aleksandras yra vienintelis jo studentas doktorantas.

Pačių I. Vyrypajevo spektaklių Rusijoje neliko prasidėjus karui Ukrainoje. Priežastis įprasta šaliai agresorei. Menininkas išplatino oficialų pranešimą, kad visos už spektaklius gautos lėšos teks Ukrainai. Šiuo metu I. Vyrypajevas gyvena Lenkijoje.

„Bijojau būti su juo lyginamas. „Irano konferencija“ – vos antras spektaklis pagal I. Vyrypajevo kūrybą. Prieš imdamasis turėjau ir iki šiol turiu savo pjesę „Babelis“. Tačiau šiai reikėjo labiau pažinti ir pasirinkti aktorių kolektyvą. Be to, norėjau pjesės, kuri visiems taptų iššūkiu. Tam pasitarnavo karantinas – uždaroje patalpoje monologus repetavome aktorius su režisieriumi“, – prisimena A. Špilevojus.

Jo žodžiais, I. Vyrypajevas – autoritetas, mokytojas, bet ne Dievas. Aleksandrai priimtina Rytų tradicija, kai mokytojas ir mokinys yra abipusio pasirinkimo rezultatas, santykio pamatas yra pagarba.

„Todėl studentams sakau: stoti į LMTA reikia ne iš inercijos, pagal metus, o pas konkretų kursą renkantį pedagogą. Reikia atrasti vienam kitą. Kaip atsitiko mums su I. Vyrypajevu. Žinoma, kartu jis yra griežtas mokytojas, kritikuoja. Turime ir savų paslapčių, kurių nenorėčiau atskleisti. Taip pat bendrų planų, projektų. Artimiausias – asistuosiu jam kuriant spektaklį Lietuvos nacionaliniame dramos teatre“, – pasakoja A. Špilevojus.

Su „Atskala“ atgims J. Miltinis ir meno vienuoliai

Jau šiemet Panevėžio J. Miltinio dramos teatro scenoje atgims pats maestro. Pasak A. Špilevojaus, tai greičiau bus spektaklis apie pirmąją grupę – atsiskyrusią nuo tuomečių kitų,

jos lyderį J. Miltinį, pirmuosius čia atsivežtus mokinius iš Kauno. Simboliškai iškalbingas ir pjesės pavadinimas – „Atskala“.

Spektaklio idėja kilo teatrui karantino metu įgyvendinant „Sergėjimų“ projektą – instaliaciją pastato languose.

„Klausėmės J. Miltinio įrašų. Jų daug internete. Tada ir pamaniau: būtų neteisinga, jeigu tokia puiki medžiaga ten ir liktų. Spektaklis bus apie meno vienuolius (ne profesionalus) – jiems duotas taisyklės, pastarųjų laužymą ir kt. Man įdomus laikas, iki jiems tampant žvaigždėmis“, – sako A. Špilevojus.

Spektaklis kuriamas bendradarbiaujant su Panevėžio muzikiniu teatru. Anot Aleksandro, išsipildė jo svajonė dirbti su orkestru.

Premjera numatyta gruodžio 2–3 dienomis.

Teatras, Panevėžio auditorija, mandala ir daugiau

...Nenoriu dirbti teatre, kai išsikvėpsiu. Visada reikia išeiti laiku. Kartais galvoju: kas bus tada, kai išeisiu? Atsakymo dar neturiu. Matyt, todėl ir neišeinu.

...Panevėžio auditorija geba švęsti ir vertinti bet kokio teatro reiškinių gimimą. Matyt, tai paties Miltinio užauginta tradicija. Patinka, kad apie teatrą galime šnekėtis kad ir su treningus mūvinčiu taksistu. Daug žmonių užaugo su teatru. Jiems bet ko nepakiši – kartelė iškelta aukštai“.

...Kultūros vystymasis – natūrali tėkmė, jai nereikalingos revoliucijos ar primesti dalykai. Tai, kas Panevėžyje vyksta dabar, – irgi natūralus procesas. Atsiras S. Eidrigėvičiaus menų centras, „Pragiedruliai“ Skaistakalnio parke... Ta įvairovė džiugina.

...Panevėžiečius pakviesčiau ateiti ne tik į tuos spektaklius, kurie – iš anksto žinote patys – jums patiks. Kartais paragaukite naujovių. Dėl savęs. Augimo. Mokymosi. Žinojimo. Turėkite kantrybės naujoms meno formoms. Gerbkite tradicijas ir priimkite naujoves.

...Gyvenimas nėra linijinis. Jis tarsi fraktalas, kur viskas tarpusavyje susiję. Teatras irgi panašus į mandalą. Svarbu nesustoti, nesustingti, paleisti ir keliauti tolyn. Tik po pabaigos gali būti nauja pradžia.

Gyvenimo istorijų pasakotojas Aleksandras Špilevojus į Panevėžio
sceną grąžina Juozą Miltinį

